

6

HISTORISK
RESONANSDEN SYRISKE REVOLUTION
OG SYRIENS POLITISKE KUNST

Af
ANDERS HASTRUP
POSTDOC, PH.D.,
INSTITUT FOR SAMFUND
OG GLOBALISERING,
ROSKILDE UNIVERSITETS-
CENTER

Gennem en læsning af kulturel og kunstnerisk produktion i Syriens historie undersøger projektet den historiske forudsætning for kunstnerisk og kulturel protest i det syriske diktatur. Denne analyse danner baggrund for sammenligning med revolutionære kunstneriske udtryk under den syriske opstand 2011-2012, hvor jeg boede i landet i min egenskab af direktør for Det Danske Institut i Damaskus, et institut, der i min tid som direktør blev et mødested for en række unge filmfolk, teaterfolk og forfattere.

Fotografier af Anders Birger

Da den syriske revolution brød ud i marts 2011, var det kulminationen på over 40 års undertrykkelse af den syriske befolkning fra ét af de mest autokratiske regimer i den arabiske verden. I løbet af få øjeblikke væltede den enorme mur af frygt, der havde holdt befolkningen fanget i et jerngreb, siden præsident Hafez al-Assad kom til magten i 1970. Selvom protesterne hurtigt nåede et hidtil uset omfang, var den syriske opstand i 2011 ikke første gang befolkningen,

eller dele af den, rejste sig i protest mod Assad-styret. I slutningen af 1970'erne startede Det Muslimske Broderskab en væbnet opstand i byen Hama, der blev slået ned med hård hånd af det syriske militær i 1982. 20.000 mennesker blev dræbt af regimet, der jævnedes hele bydele med jorden.

Hvordan var det intellektuelle klima i kølvandet på massakren i 1982, og hvilke portrætter af det syriske samfund blev der skabt i den samtidige kulturproduktion? En vigtig kilde til at forstå den både

“
Der opstod nye saloner og cafémiljøer, hvor en hidtil uhørt politisk samtale fandt sted.
”

uudtalte og udtalte vold fra regimets side findes i en række romaner fra perioden af ledende venstre-intellektuelle forfattere, der har fået ny relevans og genlæses i lyset af den nuværende opstand mod Assad-regimet. Disse romaner er stadig forbudte i Syrien, men rummer ikke desto mindre vigtige skildringer af behandlingen af politiske dissidenter, blandt andet politiske fanger i Assads beryggede fængsler. I disse beretninger ligger en vigtig kilde til forståelsen af sammenhængskraften i det syriske samfund, og hvordan den massive undertrykkelse blandt andet hjalp med at skabe en ny følelse af solidaritet mellem de forskellige indsatte, både de sekulære og de islamistiske fraktioner. Denne "nye" følelse af samhørighed mellem forskellige grupper i det syriske samfund går igen i beskrivelserne af den første tid af revolutionen i 2011. Beretningerne fra fængslerne rummer ikke alene et enestående vidnesbyrd fra perioden, men bidrager til en analyse af et af projektets overordnede temaer — for-

holdet mellem politisk undertrykkelse og kunstnerisk og intellektuel produktion.

Da den da kun 34-årige søn af Hafez al-Assad overtog embedet som præsident fra sin far i år 2000, var der store forhåbninger om reformer, og en gradvis åbning både indadtil og udadtil af det syriske samfund. I det første halvår lovede præsidenten en modernisering af det syriske statsapparat. Der opstod nye saloner og cafémiljøer, hvor en hidtil uhørt politisk samtale fandt sted. Denne periode bliver kaldt "Damaskus-foråret", hvor styret tillod en ny type civilsamfund at spire frem. I ca. et halvt år var der en fornemmelse af en ny begyndelse og en ny politisk kultur i Syrien. Syriske aviser kunne for første gang skrive åbent om behovet for demokrati og reformer. Der opstod politiske diskussionsfora rundt omkring på Damaskus' caféer, og der blev rejst krav om økonomisk liberalisering, der kunne ændre landets økonomi. Denne pludselige åbning i det politiske liv blev knust af det syriske regime, der

Assad-regimet:

Hafez al-Assad tog magten i Syrien i 1970, og med sit autokratiske Ba'ath-regime skabte han et af de mest undertrykkende regimer i den arabiske verden. I 1982 slog han hårdt ned på et oprør i byen Hama, hvor over 20.000 blev dræbt. Han døde i 2000, og den nye præsident blev hans søn Bashar al-Assad, en 34-årig øjenlæge, der arbejdede i England på det tidspunkt. Efter præsidentskiftet var der store forventninger til reformer efter generationsskiftet og en ny politisk dialog blev mulig et kort øjeblik. Med den hårdhændede nedkæmpelse af ikke-voldelige demonstranter, der har fundet sted siden 2011, blev det desværre tydeligt, at det syriske regime ikke var blevet mindre undertrykkende og voldeligt efter præsidentskiftet.

“

At opstanden mod Assad-regimet blev voldelig og endte i borgerkrig, skyldes udelukkende regimets brutale fremfærd mod fredelige demonstranter.

”

slog hårdt ned og lukkede effektivt for den gryende ytrings- og forsamlingsfrihed, der var opstået i kølvandet på præsidentskiftet. Analysen af denne periode beror på interviews med ledende kritiske intellektuelle og en læsning af nogle af de kritiske aviser og debatter, der kom frem i perioden.

I de første tre måneder af den syriske revolution var der endnu håb om, at præsident Bashar al-Assad ville reformere styret indefra og ikke noget krav om hans afgang fra de fredelige demonstranter. Da utilfredse teenagere skrev revolutionære slogans på en mur i det tørkeramte Dera'a i det sydlige Syrien i marts 2011, inspirerede af begivenhederne i Tunesien og Egypten, var det begyndelsen på en fredelig opstand, der både skal forstås som et led i en kæde af regionale begivenheder og som et opgør med lokal undertrykkelse og forarmelse. Selvom Bashar al-Assad havde sikret en fremgang i velstanden for mange syrere var det helt tydeligt, at den økonomiske vækst primært gavnede den politiske

elite med tætte bånd til præsidenten og præsidentfamilien. Med den nuværende kaotiske og voldelige situation i Syrien er det nemt at glemme, hvordan situationen så ud i den første fase af revolutionen. Revolutionen startede fredeligt med krav om reformer af det syriske samfund. Krav, der faldt i tråd med med den tidligere kritik af regimet, der blev udtalt under Damaskus-foråret. At opstanden mod Assad-regimet blev voldelig og endte i borgerkrig, skyldes udelukkende regimets brutale fremfærd mod fredelige demonstranter. De første tre måneder af den syriske opstand fremmaner et meget anderledes billede end den tragiske strøm af nyheder, der de sidste to år er kommet ud af Syrien. Den første bølge af fredelige demonstranter brugte ikke-voldelige metoder til at vise deres foragt for diktaturet og nye og hidtil usete kreative bevægelser gryede overalt i Syrien.

Som direktør for Det Danske Institut i Damaskus og kulturattaché for den danske ambassade —

Den syriske revolution:

Den syriske revolution udbrød den 15. Marts 2011, efter teenagedrenge havde skrevet revolutionære slogans på murene i byen Dera'a i det sydlige Syrien, inspireret af opstandene i Tunesien og Egypten. Den lokale sikkerhedstjenestes tortur og overgreb mod drengene blev for meget for landsbyens fædre, der gik på gaden i protest. Den hårdnakkede nedskydning og fængsling af demonstranter fik blot endnu flere syrere på gaden i protest over hele landet.

“

(...) jeg blev udvist af Syrien i april 2012, den første danske diplomat, der er blevet erklæret persona non grata siden starten af Den Kolde Krig.

”

en stilling jeg besad fra september 2010 til april 2012 foretog jeg empirisk feltarbejde i denne fase af udviklingen i Syrien. Jeg oplevede således det første år af den syriske revolution og havde mange venner, der var engagerede i den ikke-voldelige og kunstneriske protest mod diktaturet. Institutet blev i min tid som direktør et mødested for unge kunstnere, forfatterspirer, og etablerede kunst- og kulturpersonligheder. Der var workshops for politiske teatergrupper, cirkus-skoler for flygtningebørn og i direktørboligen mødtes unge filmskabere og diskuterede deres værker med etablerede instruktører. Institutet tog endvidere initiativ til en novelle- og poesikonkurrence for unge mennesker under tredive i hele den arabiske verden, hvor den verdensberømte syriske forfatter Khaled Khalifa var dommer. Resultatet blev den dansk-arabiske udgivelse "En Ny Dags Klarhed- Unge Arabiske Stemmer", den første litterære antologi om Det Arabiske Forår, der er udgivet noget sted. Institutets aktiviteter blev imidlertid

for meget for Assad-regimet, og jeg blev udvist af Syrien i april 2012, den første danske diplomat, der er blevet erklæret persona non grata siden starten af Den Kolde Krig. Siden er langt de fleste unge kunstnere, der kom på instituttet flygtet til blandt andet Libanon og Paris, hvor jeg som led i min forskning tager på kortvarige feltarbejder for at holde dialogen i gang og følge med i den eksil-syriske kunstneriske produktion og den kreative protest mod det syriske diktatur — et forskningsarbejde, der er båret af en tro på unge menneskers potentiale og kunsten og kulturens indbyggede mulighed for, og pligt til, at udfordre autokratiske regimer.

Anders Birger er en dansk fotograf bosat i London. I efteråret 2011 besøgte han Damaskus og tog fotografier af stilheden for stormen, hvor Syrien gik fra fredelige protester til borgerkrig. Billederne er fra bogen *This Damn Weather*. Læs mere om bogen og Anders Birger på <http://andersbirger.wordpress.com/2011/12/07/this-damn-weather-3/>

Secular Ideologies in the Middle East:

Projektet er forankret i det nystartede forskningscenter Secular Ideologies in the Middle East (SIME) på Institut for Samfund og Globalisering (ISG) på Roskilde Universitetscenter (RUC). SIME er et tværdisciplinært forskningscenter, der ledes af lektor Sune Haugbølle. Centret beskæftiger sig med den sekulære venstrefløjs historie og intellektuelle debatter om sekularisme og statsdannelse i Mellemøstens historie. Anders Hastrup har sammen med Sune Haugbølle tidligere redigeret antologien "The Politics of Violence, Truth and Reconciliation in the Arab Middle East." Forskningsprojektet er finansieret af Velux-fonden.

